

նույն օրից թիթուածին: ստացում է աւելի ընց գոյն և էլի յետ է հոսում դէպի սիրտը: այսպիսով արիւնը մի անգամ էլ է շրջան անում: Արովհետեւ այն ճանապարհը որով արիւնն հոսում է տեղից տեղի անգամին: աւելի մեծ է: ուստի և հոսում է արեւագարծութեան մեծ շրջան: իսկ երկրորդ անգամ հոսելու ճանապարհը արեւագարծութեան սրտը շրջան է հոսում:

Իւր շրջանառութեան ընթացքում արիւնն անդադար թարմանում է և պակասը լրանում մեր ընդունած սննդարար նիւթերի քանակութեան համեմատ և շնորհիւ այն շարժումները որ մենք անում ենք արեւագարծութիւնն արագացնելու համար: Իսկ մազանոթների ձևի շնորհիւ արիւնն առատութեամբ մատակարարում է մեր մարմնի զանազան գործարաններին:

Սննդառութեան գործողութիւնը կարելի է լաւ պատկերացնել շնորհիւ իւր պարզ սկզբունքներին: Խնամքով ծամուած կերակուրը մարսում և մաս մաս է լինում ստամոքսում և աղիքներում: մարսուած կերակուրն ու բնականը դառնում են արիւն: որ իւր մեծ շրջանառութեան միջոցին զանազան գործարաններին տալիս է սննդարար նիւթեր և թիթուածին: իսկ ինքն ընդունում է անպէտք նիւթերը (որ արտադրում են գեղձերը: գլխաւորապէս լեարդն ու երկկամուրը) և անխաթիւն: որ անհետանում է արտաշնչելով: Արեւան միակնանքումը կատարում է նորա փոքր շրջանառութեան միջոցին ներշնչող օդը շնորհիւ: այսպէս ուրեմն օգը մեր գոյութեան անհրաժեշտ տարրերից մէկն է:

ՄԱՆՐԱԼՈՒՐԳ

Անդորրեկեղեցեան քոյմի մուշ: Այդ ջալամների տեսակին պատկանող թռչնի ձուն գտնուած է Խերսոնի նահանգում: Մայիսի 14-ի հոգում: Մի քանի անգամ այդ ձուն սրա նրա ձեռքն ընկնելուց յետոյ: վերջապէս ծախուեցաւ 1000 ռուբլով մի հարուստ մարդու վրայ: Բայց այս անգամ էլ դժբախտաբար ընկաւ ու կոտորուեցաւ: Իբրեւ մի հագուածիւմ հնութիւն: նրա կճեպների կոտորները Պետերբուրգի թանգարաններից մէկը տարուեցան: որտեղ և կարողացան մի կերպ մասերն իրար կպցնել: Այդ ձուի գտնելուց մի քանի տարի յետոյ: Հիւսիսային Չինաստանի մոզրիկ գիւղերից մէկում մի գեղջուկ կին գտաւ այդպիսի մի ուրիշ ձու: Աւերջինս այժմ գտնուում է Հիւս. Ամերիկայում: Մասաչուզէտ նահանգի մէջ: Վեմ-

բրիջի թանգարանում: Ռուսաստանում գտնուածի հետ համեմատելով: միայն մեծութեան կողմից են տարբերութիւն գտել: Չինաստանի օրինակն ունի 7 մատնաչափ երկարութիւն: 5 3/4 մատնաչափ շրջագոյն և մօտ 118 խոր: մատնաչափ ծաւալ: Ռուսաստանի մի քիչ աւելի լայն է: զրա համար էլ ծաւալը 138 խոր: մատնաչափ է: որից և կարելի է եզրակացնել: թէ այդ ձուի պարունակութիւնը 4 կամ 5 գրուաքայ պիտի լինէր: Այժմուայ ջալամի ձուն: կճեպն էլ հետը վերցրած: միմիայն երեք գրուաքայ է կշռում: Ուրեմն հասկանալի պիտի լինի: որ այդ ընդ միշտ ոչնչացած թռչուններն իրենց մարմնու մեծութեամբ գերազանց պիտի լինէին քան արդի ջալամները:

* *

Հեռախօսի ծառայութիւնը: Զիկագոյի բնակիչներից մէկը մի շատ խելօք շուն ունէր: որն անշափ սիրում էր իր տիրոջ: Մի անգամ այդ պարոնն ստիպուած էր աւելի երկար ժամանակով բացակայելու տնից: ուստի և կենդանուն տանը թողնել: Հունը տիրոջ երկարատեւ բացակայութիւնը նկատելով տիրել սկսեց: իսկ վերջը մինչև անգամ դադարեց կերակուր ուտելուց: այդ պատճառով էլ բոլորովին հալ ու մաշ եղաւ: Բարեկամները հարկ համարեցին այդ մասին տեղեկութիւն տալու տիրոջը: Սա ըմբռնելով բանի էութիւնը: իսկոյն հեռախօսի կայարանը գնաց և խնդրեց: որ գիծը Զիկագոյի կայարանի հետ միացնեն: իսկ վերջինս իր տան հետ: Տնեցիներից հեռախօսի միջոցով պահանջեց նաև: որ ձայնատար խողովակի ծայրը շան ակնջին դնեն և ապա սկսեց խօսել: Խելօք կենդանին անմիջապէս ծանալեց տիրոջ ձայնը և շափազանց ուրախացաւ: Այդ օրուանից սկսած: շունն ուտում էր ու խմում: որից և կամաց կամաց աշխոյժ ստացաւ և բոլորովին առողջացաւ:

* *

Արդիոք կարելի է տեսնել չիւ ապրիլ: Ամէնքս էլ այնպէս ենք հաւատացած: թէ առանց ջրի ոչ մի շնչաւոր արարած չի կարող ապրել: սակայն կան կենդանիներ: որոնք իրենց ամբողջ կեանքում այդ բնական ու անհրաժեշտ պահանջը բնաւ չեն զգացել: Օրին. Պատագոնիայի տափաստաններում այժեամբ մի տեսակը կայ: որն իր օրում մի կամ ջուր անգամ չի գործ ածում: Նոյնը կարելի է տեսնել և ճագարների մասին: Մի ճանապարհորդ Սահարա անապատում գիտողութիւններ է արել և տեսել: որ օձերն ու խնկեղետներն ամեննին չեն ծարաւում:

Պրանսիայում: մի ընդարձակ հովտում: որը շատ հեռու է գտնուում թէ գետերից և թէ աղբիւրներից: կովերի ամբողջ նախիրներ կան: որոնք

երբեք ջուր չեն խմում: Բայց և այնպէս այդ առաստուղներն անհամեմատ անուշ կոթ են տալիս: որից և պատրաստում են Ռոկֆոր կոշտած գովական պանիրը: Բայց ամենից զարմանալին այն է, որ մարդիկ էլ կան որոնք կարող են առանց ջրի տալրել: Անտրոնական Եփրիկայի նշանաւոր ցեղերից մէկը: Հատկանշանքը: կարող են առանց ջրի ապրել: որքան էլ առօթ ուզում է թող լինի եղանակը և կամ կիզիչ անապատի աւաղը:

* *

Սկի տնտես. Մօտ ժամանակներս Երվանդաշատ մի խիստ հազուադէպ երևոյթ է պատահել: այն է, սև անձրև և եկել: Անձրև է տեղացել 4800 քռ. մղոն տարածութեան վրայ և այդ միջոցին այնքան թանձր խաւար է պատել, որ թրուշուներն իրենց բներն են քաշուել: տներում ստիպուած են եղել ճրագ փառելու: իսկ անտիտպաշտ մարդիկ յուսահատուած պատում են եզել աշխարհի կործանման: Սակայն սև անձրև գալուս պարզ ու հեշտ բացատրութիւն է տրուում նրանով որ Հարաւային Հոտլանդիայի և Հիւս. Անգղիայի գործարանների մօտն ու մրուրը խառնուելով մաստիսուղի հետ, քամու սաստկութիւնից ծովի վրայով Երվանդիս են անցել և անձրևի հետ ջան թափուել: Այդպիսի երևոյթ նկատուած է 1896 թուին Սիբիրում: Սամարա քաղաքից սկիզբն առնելով, արագ անցնում էր մի սև ամպ մինչև Մանջուրիայի սահմանները: Ցեսնողներն առաջ հրդեհուած անտառի ծախքն ունեցին: իսկ երբ այդ թանձր մշուշն դեմին վրայ նստաւ, նոր հասկացան նրա ծագումը: Այնքան սաստիկ էր տիրապետող խաւարը, որ 50 քայլի վրայ ոչինչ չէր կարելի որոշել: իսկ մրի հոտից մարգու շնչառութիւնն էր կտրուում:

* *

Բոյսերի տիւններն ինչպէս են պաշտպանուած տնտեսներից:—Անշուք տեղացող անձրևներից գետնախնձորն ու միւս զաշտային պտուղները փրկում ու փշանում են: Բնութիւնն ինքը հոգում ու խնամում է այդպիսի բոյսերի զանազան մասերը: ինչպէս են նրանց տերեւները, որոնք շարունակ ենթարկուած են անձրևների ազդեցութեանց: Եւ հենց այդ է պատճառը, որ մի քանի խոտաբոյսերի և ծառերի տերեւներն իրենց թեր զիրքով նպաստում են, որ անձրևի կաթիլներն երկար ժամանակ չման իրենց վրայ, այլ հոսն ներքև: Բացի դրանից, շատ բոյսերի տերեւների միջին երակը մի տեսակ խողովակ է կազմում: որը ճիշտ է: այնքան էլ խոր չի լինում: բայց և այնպէս տերեւի միւս մասերից անձրևի կաթիլներն այդպէս են հասնում և ապա ջան թափում: Հատկ տերեւներն էլ ծածկուած են լինում աղուամազով, որը, կարծես թէ, ծածկոյթի դեր է կատարում և լոյս չի տալիս որ անձրևն անմիջապէս կաշի իսկական տերեւին: Ի հարկէ, այս պաշտպանողական միջոցները խիստ անձրևային եղանակներին առանձին ծառայութիւն չեն կարող մատուցանել բոյսերին:

* *

Հոյր որպէս կերակուր — Արժանահատ ծանապարհորդներից ոմանք պատմում են, որ այն հնդկները, որոնք ապրում են Օրինոկո գետի

վերին հոսանքի վերայ, հող են ուտում և այդ է այն դիտաւոր պատճառը, որ նրանք շատ շուտով են մեռնում: Սակայն հող ուտելու այդ օտարոտի սովորութիւնն ամենին կախումն չունի անդի պակասութիւնից: որովհետեւ ամեն հող իրեւ կերակուր չի ծառայում: Հնդկներն այդքանք շատ լաւ են հասկանում: Նախ փորձում են և եթէ նրա մէջն անհրաժեշտ բաղադրութիւնները չեն գտնուում, դէն են ձգում: Հնդկների գործ ածած հողը բաղկացած է լինում դեղին կաւից, որն իր մէջ պարունակում է երկաթի թթոււի և բուսական մանր մնացորդներ: այսինքն բարակածին և ածուխ:

Ուտելուց առաջ գործադրուելիք հոյր թրքում են և ապա չորացնում: ձիւի վերայ կամ տապակում իւրով և կամ թէ չէ ձկան ճարպով: Այսինքն ճաշակով այդ ձևով պատրաստուած հոյրը բոլորովին համից ու հոտից զուրկ բան չի լինում:

Մոսկուայից: Եզր. Ժամհարաններից: ստացել ենք հինգ օրինակ Վերարաիս-ի բաժանորդագին, որոնցից երեքը թողուած է խմբագրութեան տնօրէնութեան: Մենք որոշեցինք մի օրինակ ուղարկել Լէյպցիգի հայ ձեմարտական լրկիրութեան, երկրորդը Պարսկաստանի Մարտիա քաղաքի Հայոց մատնագարանին, երրորդը Թաւրիզի Հայոց կեդրոնական մատնագարանին:

ՅԱԻԵԼՈՒՄԾ

ԵՐԵՔ ԶԵՆԱԳԻՐ ՄԱՏԵԱՆՆԵՐ

ԵՆ

ՀԱՅ ԿԱԹՈԼԻԿՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ.

(1810—31.)

1881—83 թուերին, մինչ փոխանորդ Էր Ալեքսանդրապոլում, տեղւոյն Ալեքսանդր Գաբրիէլ Երեմիայի Ալեքսանդր Միտմարեանը սիրայօժար կերպով տուեց ինձ երեք ձեռագրներ, որոնց մասին հարցախրութեանս բաւականութիւն տալուց յետոյ, եւ խորին շնորհակալութեամբ ձեռագրները յետ դարձրի ձեռագրները մարտի նոտր գրով են գրուած և հետաքրքրական են ոչ այնքան հնութեամբ, որքան բովանդակութեամբ:

Մատնաներից առաջինը մեծագիւր կաշակազմ է 255 երեսից բաղկացած: Այս գրքի վերապատմութիւնն է Եւսեփակագրութիւնը նախնեաց:

Երկրորդը՝ միջակագիւր հասարակ կազմով 138 երեսից, Այս գրքի վերապատմութիւնն է Մեկնութիւն Յայտնութեան Յովհաննէս առաքելոյ: Բարգմանալ ի յայն ի լոյս ի լոյս